

Tieslietu ministrija

Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1536; tālr.: 67036801, 67036716, 67036721; fakss: 67210823, 67285575;
e-pasts: tm.kanceleja@tm.gov.lv; www.tm.gov.lv

Rīgā

06-05-2015

Nr. 1-11/1707

Uz 30.04.2015. Nr.221.816-8-12/15

05.05.2015. Nr.45/SAN-786; Nr.45/SAN-786/5332

Saeimas Kancelejai

**Informācijai:
Ministru prezidentei
L.Straujumai**

*Par deputātu jautājumiem par
pielāides piešķiršanas sistēmu*

Ministru prezidentes L.Straujumas uzdevumā saskaņā ar Saeimas kārtības ruļļa 121.panta pirmās daļas 1.punktu sniedzu atbildes uz Latvijas Republikas Saeimas deputātu 2., 3., 4. un 5.jautājumu par pielāides piešķiršanas sistēmu (Saeimas deputātu 2015.gada 30.apriļa jautājumi (Nr.52/J12) (dokuments Nr.221.816-8-12/15)). Atbildes ir sagatavotas saskaņā ar Satversmes aizsardzības biroja sniegto informāciju.

Atbildot uz 2.jautājumu, informēju, ka atbilstoši Ministru kabineta 2014.gada 29.jūlija sēdes protokolam Nr.41, Satversmes aizsardzības birojam (turpmāk – SAB) tika uzdots iesniegt Ministru kabinetā priekšlikumus saistībā ar spriedumā “Ternovskis pret Latviju” minēto problēmu risinājumam, lai nodrošinātu personas tiesības uz taisnīgu tiesu speciālās atļaujas pieejai valsts noslēpumam izsniegšanas atteikuma pārsūdzības procesā un novērstu līdzīgu sūdzību iesniegšanu Eiropas Cilvēktiesību tiesā (turpmāk – ECT). SAB sadarbībā ar Tieslietu ministriju, Aizsardzības ministriju, Iekšlietu ministriju, Valsts kanceleju, Ģenerālprokuratūru un Ministru kabineta pārstāvi Starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās izvērtēja augstāk minētajā uzdevumā norādīto un iesniedza Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu. 2014.gada 16.septembrī Ministru kabinets izskatīja informatīvo ziņojumu “Par priekšlikumiem sprieduma “Ternovskis pret Latviju” kontekstā un priekšlikumiem normatīvā regulējuma pilnveidošanai, paredzot iespēju veikt Ministru kabineta locekļu pirmspārbaudi par atbilstību likuma “Par valsts noslēpumu” prasībām, pirms to iecelšanas amatā” (turpmāk – informatīvais ziņojums) un pieņēma to zināšanai.

ECT vērtēja, vai radušos situāciju spēja labot tiesvedība Rīgas apgabaltiesā, kurā Andris Ternovskis bija vērsies ar civilprasību pret Valsts robežsardzi par viņa atjaunošanu amatā. Tomēr ECT secināja, ka tiesas sēde, kurā Rīgas apgabaltiesa izskatīja civilprasību,

notika bez viņa klātbūtnes un konstatēja Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk - Konvencijas) 6.panta 1.punkta (tiesības uz pieeju tiesai aspektā) pārkāpumu. Attiecībā uz pārsūdzības mehānismu SAB un Ģenerālprokuratūrā, ECT spriedumā Konvencijas pārkāpumi netika konstatēti. Konvencijas pārkāpums tika konstatēts apstākļi, ka apelācijas tiesa, nenoskaidrojot, cik pamatoti ir iemesli iesniedzēja prombūtnei tiesas sēdē, un pēc tam, pieņemot lēmumu atzīt iesniedzēja prombūtni par neattaisnotu, kā arī turpināt tiesas sēdi viņa prombūtnē, padarīja visu procesu kopumā par netaisnīgu, jo iesniedzējs nevarēja izmantot sacīkstes procedūru pat tajās robežās, ciktāl tas bija iespējams konkrētajā saistībā ar pieeju valsts noslēpumam.

Informatīvajā ziņojumā tika norādīts, ka uz informatīvā ziņojuma iesniegšanas brīdi ECT bija iesniegtas un neizskatītas vēl divas sūdzības, kas skāra speciālo atļauju pieejai valsts noslēpumam aizsardzības jomu - "Vaškevičs pret Latviju" un "Spūlis pret Latviju". Informatīvajā ziņojumā tika secināts, ka pirms ECT ir izskatījusi augstāk minētās lietas, būtu pārsteidzīgi uzsākt valsts noslēpuma sistēmas reformu.

2014.gada 18.novembrī ECT noraidījusi bijušā Valsts ieņēmumu dienesta Muitas kriminālpārvaldes direktora Vladimira Vaškeviča un bijušā SAB darbinieka Andra Spūļa sūdzību pret Latviju saistībā ar SAB lēmumu viņiem anulēt speciālās atļaujas pieejai valsts noslēpumam. Iesniegtās sūdzības tika atzītas par nepieņemamām tālākai izskatīšanai pēc būtības, un tiesvedība šajās lietās tika izbeigta. Tiesas lēmums ir galīgs un nepārsūdzams.

Lietā *Vaškevičs un Spūlis pret Latviju* sūdzību iesniedzēji Andris Spūlis un Vladimirs Vaškevičs uzskatīja, ka ir noticis Konvencijas 6.panta (tiesības uz taisnīgu tiesu – tiesības uz pieeju tiesai) pārkāpums, jo lēmumi par speciālo atļauju pieejai valsts noslēpumam anulēšanu nav pārsūdzami tiesā. Atsaucoties uz savā judikatūrā iedibinātajiem principiem, ECT norādīja, ka Latvijai bija objektīvs pamats izslēgt strīdu, kas saistīti ar speciālās atļaujas pieejai valsts noslēpumam neizsniegšanu, izskatīšanu no Konvencijas 6.panta tvēruma, jo šādi strīdi skar „ieredņa īpašos pienākumus pret valsti”, savukārt Konvencijas 6.pants piemērojams tikai tādām lietu kategorijām, kurās tiek izlemtas personai celtās apsūdzības kriminālprocesā vai personas konkrētas „civīlās tiesības un pienākumi”. Vērtējot abu iesniedzēju individuālo situāciju, ECT atzīmēja, ka Andra Spūļa amata pienākumi bija saistīti ar izlūkošanas un pretizlūkošanas uzdevumiem, savukārt Vladimirs Vaškevičs ieņēma vadošu amatu Valsts ieņēmumu dienestā. Abos gadījumos iesniedzēju pienākumi bija cieši saistīti ar tikai valsts varai raksturīgiem uzdevumiem, kuru pildīšanai viņiem bija nepieciešama speciālā atļauja pieejai valsts noslēpumam. ECT arī uzsvēra, ka valstīm ir plaša rīcības brīvība, nosakot tos civildienesta amatus, kuru pildīšanai ir nepieciešama speciālā atļauja, jo tādējādi valsts aizsargā nacionālo drošību un sabiedrisko kārtību. Tas parāda valsts likumīgās tiesības noteikt civildienesta ierēdņiem, atbilstoši to statusam, pienākumu ievērot īpašu slepenību, kas tiek darīts valsts drošības un sabiedrības aizsardzības mērķiem. Valstij ir tiesības noteikt, ka speciālas atļaujas, kas garantē piekļuvi valsts noslēpumam, tiek izsniegtas vienīgi tādām personām, kuru rakstura īpašības nepieļauj valsts noslēpuma atklāšanas risku, un par kuru lojalitāti nav šaubu. Visbeidzot, ECT atzina, ka abu iesniedzēju gadījumā kompetentās valsts iestādes konstatēja apstākļus, kas deva pamatu apšaubīt viņu uzticamību un spēju saglabāt valsts noslēpumu. Ņemot vērā šos apstākļus, ECT uzskatīja, ka pastāvēja pietiekams pamats, lai atzītu, ka uz šāda veida strīdiem nav attiecināmas Konvencijas 6.panta 1.punktā noteiktās garantijas par pieeju tiesai.

Papildus informatīvajā ziņojumā tika norādīts, ka Ministru kabineta uzdevums attiecībā uz iespēju novērst līdzīgu sūdzību iesniegšanu ECT nav izpildāms, jo jebkurai personai ir tiesības vērsties tiesā ar lūgumu izvērtēt viņas interešu aizskārumu un šī tiesība nav ierobežojama vai kā citādi novēršama.

Atbildot uz 3.jautājumu, norādu, ka Valsts drošības iestāžu Valsts noslēpuma aizsardzības konsultatīvā darba grupa ir strādājusi pie Ministru kabineta 2014.gada 16.septembra sēdes protokola Nr.49 56.§ 2.punktā doto uzdevumu izvērtēšanas un izstrādājusi priekšlikumus normatīvā regulējuma precizēšanai attiecībā uz jautājumu par personai adresētā nolēmuma par atteikumu izsniegt speciālo atļauju pamatojuma papildināšanu, lai personai būtu zināmi atteikuma iemesli, kā arī tika vērtēta likuma "Par valsts noslēpumu" 9.panta trešās daļas 6.punktā minēto kritēriju konkretizācija publiskā normatīvajā aktā. Priekšlikumi vēl tiks apspriesti ar Ministru kabineta uzdevumā norādītajiem citu valsts institūciju ekspertiem. Ministru kabineta uzdevuma izpildes termiņš ir 2015.gada 30.jūnijs.

Atbildot uz 4.jautājumu, informēju, ka Valsts drošības iestāžu Valsts noslēpuma aizsardzības konsultatīvā darba grupa ir izstrādājusi priekšlikumus grozījumiem Ministru kabineta 2004.gada 6.janvāra noteikumos Nr.21 "Valsts noslēpuma, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas, Eiropas Savienības un ārvalstu institūciju klasificētās informācijas aizsardzības noteikumi", kas vēl ir jāizdiskutē un jāsaskaņo ar Ministru kabineta uzdevumā norādītajiem citu valsts institūciju ekspertiem. Ministru kabineta uzdevuma izpildes termiņš ir 2015.gada 30.jūnijs.

Vēlos uzsvērt, ka saskaņā ar Valsts drošības iestāžu likuma 10.panta pirmās daļas otro punktu, viens no valsts drošības iestāžu galvenajiem uzdevumiem ir valsts noslēpumu un citu valstij vitāli svarīgu interešu aizsardzība. Šī joma un pilnībā visa atbildība ar likumu ir uzlikta tikai un vienīgi valsts drošības iestādēm.

Atbildot uz 5.jautājumu, vai atsevišķas valsts amatpersonas izteiktas šaubas par konkrētās personas uzticamību valstij nevar aizskart cilvēka godu un viņa cilvēktiesības, arī gadījumā, ja tās ir subjektīvas, norādu, ka Latvijas judikatūrā tiek norādīts, ka gods un cieņa ir ētikas kategorijas, un katram cilvēkam izpratne par tām var atšķirties. Ar godu saprot personas sabiedrisku novērtējumu, kas ir izveidojies personas darbības rezultātā, bet ar cieņu – personas sabiedriskā vērtējuma atspoguļojumu viņas pašas apziņā, t.i., personas pašnovērtējumu (Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011., 207.lpp.). Cilvēka gods un cieņa tiek aizsargāts Latvijas Republikas Satversmē, kuras 95.pantā noteikts, ka valsts aizsargā cilvēka godu un cieņu. Tādējādi jebkura persona var vērsties tiesā, ja tās godu un cieņu ir aizskārusi kāda cita persona. Gods un cieņa ir intereses, kas tiek aizsargātas gan ar civiltiesisko, gan ar krimināltiesisko jurisdikciju. Saskaņā ar Civillikuma 2352.¹ pantu *katram ir tiesības prasīt tiesas ceļā atsaukt ziņas, kas aizskar viņa godu un cieņu, ja šādu ziņu izplatītājs nepierāda, ka tās atbilst patiesībai*. Vispārējais princips ir, ka ziņām ir jāatbilst patiesībai un tās ir pakļautas patiesības pārbaudei, bet viedokļa patiesību pārbaudīt nav iespējams. Tā kā atšķirībā no viedokļa, ziņas ir pakļautas patiesības pārbaudei, tad persona ir saucama pie atbildības civiltiesiskā kārtā pēc Civillikuma 2352.¹ panta, ja nepierāda šādu ziņu patiesību. Taču saskaņā ar minēto normu atbildība iestājas arī par nepamatota un aizskaroša viedokļa paušanu bez jebkādas faktiskas bāzes, proti,

LR Augstākās tiesas Senāts vairākkārt norādījis, ka, lai gan viedoklis atšķirībā no ziņām un informācijas nav pārbaudāms, tomēr tas nedrīkst būt klaji aizskarošs. Lai sniegtu asu un negatīvu personas vērtējumu, jāpastāv zināmam pamatam, piemēram, jāpastāv kādiem notikumiem vai arī cietušais pats veicis kādas darbības, kas ir radījušas pamatu konkrētam viņa personības vai darbības vērtējumam (LR Augstākās tiesas Plēnuma un tiesu prakses vispārīgās daļas tiesu prakses apkopojumu „Tiesu prakse lietās par personas goda un cieņas civiltiesisko aizsardzību”). Ja nav šīs faktiskās bāzes, personas goda un cieņas aizskaršana nav attaisnojama. Savukārt Krimināllikuma 157.pants nosaka krimināltiesisku atbildību par neslavas celšanu. Tā saprotama kā tīša, t.i., ar nodomu izdarīta darbība, kas izpaužas apzināti nepatiesu, otru personu apkaunojošu izdomājumu izplatīšanā, ja tā izdarīta publiski.

Informēju, ka sakarā ar prombūtni, atbildes uz deputātu uzdotajiem jautājumiem š.g. 7.maijā tieslietu ministrs mutiski nesniegs.

Tieslietu ministra p.i.

G.Belēvičs

Salinieka 67036980